

HUMANITIES INSTITUTE
Mürüvet Esra Yıldırım, Ph.D.

Dördüncü Bölük (1992)

Rıfat Ilgaz (1911 – 1993)

GENEL BAKIŞ

Yazar ve Eser Rıfat Ilgaz en çok *Hababam Sınıfı* adlı romanıyla tanınsa da şiir, öykü, roman, oyun ve anı türlerinde birçok eser kaleme almıştır. Yazın hayatına Kastamonu'da çıkan yerel bir dergide yayımlanan şiiriyle 1926'da başlamıştır. Babasının ölümü üzerine lise ve üniversiteye devam etmek yerine öğretmen okuluna kaydolup ilkokul öğretmeni olmuştur. Ancak 1944'te kaleme aldığı *Sınıf* adlı şiir kitabında toplumu sınıfsal düşmanlığa sevk ettiği gerekçesiyle 6 ay cezaya mahkûm edilmiş ve sabıkalı olduğu için öğretmenlik mesleğine devam edememiştir. Artık fişlendiği için hayatını gazetecilik yaparak kazanırken kaleme aldığı kitapları defalarca yasaklanmış, adı kitaplardan çıkarılmış, kendisi de birçok defa dava edilmiştir. *Dördüncü Bölük* adlı kitabı birbirinden bağımsız üç ayrı bölümden oluşmakta. İlk bölüm kitabı adını veren gerçek askerlik anılarını, ikinci bölüm hayali kongrelerin anlatıldığı bazı mizahi yazıları, üçüncü bölüm ise bazı kısa öyküleri içermektedir. Askerlik anılarında kendisinden hiç anlamadığı bir işi yapmasını isteyen komutanının bu emrini nasıl yaratıcı yollarla yerine getirdiğini, ödül ve cezanın nasıl rastgele koşullara bağlı olabileceğini, statü farkının gündelik ilişkilerdeki yansımalarını aktarır. Hayali kongrelerde ise Türkiye'nin sosyo-politik bir tasvirini mizahi bir yolla yapar. Striptizciler, sütçüler, kalaycılar, arabacılar, hekimler, aşçılar, bakkallar ve kahvehaneciler gibi çeşitli meslek gruplarına mensup hayali insanlarla yüz yıldan uzun yaşayanlar ve sigara bağımlıları gibi herhangi bir mesleki kola mensup olmayan başka hayali insanların farklı zamanlarda düzenlediği bu hayali kongrelerde genellikle absürt konular tartışılır ve absürt sonuçlara varılır. Kısa öykülerde ise hayali kongrelerde aktarılanlara benzer meseleler hayali karakterlerin gündelik çatışmaları üzerinden aktarılır. Bu öykülerde sorumsuz sağlık çalışanlarına maruz kalan hasta, hırslı sevgilisi yüzünden kendini baskı altında hisseden erkek, gösteriş meraklısı sevgilileri yüzünden kadınlardan soğuyan erkek, kişisel haz ve çıkar uğruna bir kadının mahremiyetini aşan erkekler, çocuklarına patronlarının köpeğine sunduğu imkânları sunmaktan aciz bir çift, memleket meseleleri yüzünden fenalaşan bir adam, kanunlardan kurnazlıkla kaçmaya çalışan toprak ağası ve ailecek bir arada bulunmayı gerektiren bayram gününde yalnız başına zaman geçirmek isteyen aile üyeleri vardır.

SİNOPSİS

Askerlik anılarının yer aldığı ilk bölümde Rıfat Ilgaz kendisinden yoldaki çukurları ve tümsekleri düzeltmesini isteyen komutanının bu isteğini bu işten hiç anlamadığı hâlde yaratıcı bir yöntemle yerine getirir. Arkadaşı Mahir önce gece nöbetçisi olarak sorumluluğunu yerine getirmediği için cezalandırılır sonra da yeni evli olduğu için ödüllendirilir. Rıfat Ilgaz hastalandığında aşçıbaşı arkadaşı sayesinde daha hızlı iyileşir. Ne olduğunu bilmediği bazı şeyleri ilk defa askerde duyar ancak bilmediğini göstermek istemez. Emir almadan hareket etmemek gerektiğini iyice beller. Hayali kongrelerin yer aldığı ikinci bölümde striptizciler soyunmanın siyasetle ilişkisi olmadığı için zararsız olduğuna kanaat getirirler. Sütçüler inekleri verimsiz olduğu için sorunlarını Amerika'dan süt tozu getirerek çözmeye karar verir. Kalaycılar kalaylamaya devam edebilmeleri için tencerelerin kaynaması yani yoksulluğun sonlanması gerektiğini konuşur. Arabacılar atlar kadar kıymet görmek ister. Hekimler yerli ilaç isteyenine aktara gidebileceğini ima eder. Bakkallar Migros gibi büyük marketleri protesto eder. Kahvehaneciler kendilerine getirilen yasakları kurnazlıkla aşmaya yeltenir. Uzun yaşayanlar bunun sırrını yeme-içmede değil çok konuşmada bulur. Sigara bağımlıları sigara içenler arasında sigaraya dair hiçbir şeyin ziyan edilmesine izin vermeyen bir dayanışma talep eder. Kısa öykülerin yer aldığı üçüncü bölümde ise penisiline alerjisi olan Necati'ye düşüncesizce penisilin verilir. Sevgilisinin evlenme baskısı yüzünden liseyi bitiremeyen Hüsamettin bir müdür veya şef olmasını isteyen sevgilisine iş beğendiremez. Lüks otomobillere takıntısı olan kadınlarla beraber olan Nevzat gösteriş merakının kadınlar için ne anlama geldiğini deneyimler. Genç bir kızı gözetlemeleri için başka erkeklere dürbün kiralayan bir adam tıpkı müşterileri gibi genç kızın başına neler geldiğini umursamaz. Ev sahibinin köpeği Prens'e bakan Halil'le eşi oğulları Ali'ye Prens'e sağlanan imkânları sağlayamazlar. Uyuşturucu madde bağımlısı Recep madde satan kişileri her zamanki yerinde bulamayınca sahte bir suçla kendini tutuklatır ve uyuşturucu satıcılarına böylece ulaşma şansı elde eder. Durmadan fenalaşan bir adam gazete haberlerini gördükçe daha da fenalaşır ancak 68 ruhunu hatırladıkça iyileşir. Çıkacak kanunla topraklarının bir kısmına el konacağını zanneden Hacı Şükrü

Efendi arazilerinin tapularını oğulları arasında bölüştürür. Bayramda ailecek müdürünü ziyaret etmek isteyen Haşim Bey annesi, kızı ve eşi tarafından yalnız bırakılır.

BOLUM I

KARAKTERLER

<i>Şadi Barlas</i>	Tabur komutanı
<i>Mahir</i>	Asker arkadaşı
<i>Adem Çavuş</i>	Asker arkadaşı
<i>Dursun</i>	Asker arkadaşı
<i>Sarı Mehmet</i>	Asker arkadaşı

OLAYLAR

Yol Yapmak

Rifat Ilgaz askerde çavuştur ancak üniformasında rütbesini belirten herhangi bir şey yoktur. Her rütbeden askerle zaman geçirir. Kendini rütbe üstü bir yerde konumlandırmıştır. Bir gün yüzbaşının onu hemen görmek istediği haber verilir. Merakla yüzbaşının odasına gider ve normalde beklediği gibi “Emret yüzbaşım!” demek yerine sadece karşısında dikilir zira yüzbaşı böyle basmakalıp ifadelerden hoşlanmayan biridir. Yüzbaşı onu aslında binbaşının görmek istediğini bildirir. Rifat Ilgaz binbaşının onu neden görmek istediğini merak edince yüzbaşı “Herhalde tavla oynamak için çağırıyor!” der. Bunun üzerine Rifat Ilgaz güler, yüzbaşı da kendisini binbaşına mahcup etmemesini söyler. Rifat Ilgaz doğruca binbaşının odasına gider. Binbaşı Şadi Barlas o içeri adımını atar atmaz “Posta” diye bağırır. Rifat Ilgaz hemen gerçi çekilir. Komutanın getir götür işini yapan posta kapıda değildir. Rifat Ilgaz tekrar içeri adımını atar ve postanın tuvalette olduğunu söyler. Binbaşı dördüncü bölükten bir çavuş beklediğini söyleyince beklediği çavuşun kendisi olduğunu bildirir. Binbaşı onun beklediği çavuş olup olmadığını nereden bileceğini sorar. Rifat Ilgaz susar ve bekler zira bir çavuş rütbesini nerede susması gerektiğini bildiğini göstererek belli eder. Bunun üstünde binbaşı ona onu alay komutanının görmek istediğini bildirir. Rifat Ilgaz hemen alay komutanının yanına gider. O saatlerde odasında değil, bahçede havuzun başındadır. Alay komutanı alay karargâhındaki çavuşun hastaneye kaldırıldığını söyleyip ona velaket etmesini emreder. Sonraki gün paşa alayı ziyarete geleceği için her bölükten adam toplayıp alayın yolunu çukursuz ve tümseksiz dümdüz bir hâle sokacağını söyler. Rifat Ilgaz bu işten hiç anlamadığı hâlde bu görevi mecburen kabul eder.

Topladığı askerler bütün gün boyunca çalışırlar ancak yolda irili ufaklı birçok tümsek kalır. Yolu dümdüz yapmak için silindir gereklidir. Hava karardıktan sonra mola verince askerler arasında kemeç ve davul, zurna çalan olup olmadığını sorar. Karadenizlilerden kemeç, doğu illerinden gelen askerlerden de davul ve zurna çalan çıkar. Çalanlara oynayanlar eşlik eder. Onlar oynarken alay komutanı gelir ve Rifat Ilgaz’a ne yapmaya çalıştığını sorar. Rifat Ilgaz da yolu düzleştirdiğini söyler. Alay komutanı ayağıyla yeri kontrol ettikten sonra çıkan sonuçtan memnun kalıp devam etmelerini emreder. Müzik tekrar başlar iki yüz kırk asker de oynamaya devam eder.

Canavar’ın Isırığı

Canavar adlı katır tavlardan çıkıp sekizinci bölüğün katırlarına saldırdığı için yüzbaşı gece kimin tavla nöbetinde uyuyakaldığını anlamaya çalışır. Sonunda gece nöbetindeki kişinin bölüğün en iyi askerlerinden biri olan Mahir olduğunu öğrenir. Ancak Mahir uyuyakalmadığını iddia eder. Bunun üzerine onu 20 gün boyunca Canavar’ı tımar etmekle cezalandırır. Bir süre sonra Rifat Ilgaz’ı çağırarak olayın iç yüzünü anlatmasını ister. Rifat Ilgaz da Mahir’in yeni evli olduğu için karısını çok özlediğini, nöbette değil koğuşta bile uyumadığını, gece nöbetindeki dalgınlığının sebebinin de bu olduğunu anlatır. Böylece yüzbaşı, Mahir’e izin vermeye karar verir.

Bir gün Rifat Ilgaz yüzbaşıyla birlikte çalışırken Mahir’i çağırır ve cezasının dolmasına kaç gün kaldığını sorar. 5 gün kaldığını öğrenince o 5 günü affettiğini söyleyerek ona 15 gün izin verdiğini müjdelar. Rifat Ilgaz Mahir’in yüzüne bakar ancak bir sevinç emaresi göremez. Mahir köyüne gitmek istemediğini söyler. Canavar’ı tımar ederken kolunu ısırıldığını, karısının bu ısırığın bir katıra ait olduğuna inanmayacağını anlatır. Yüzbaşı biraz düşündükten sonra köydeki dedikodunun önünde sonunda muhtara varacağını hesap ederek bir kağıt çıkarır ve Mahir’in köyünün muhtarına Mahir’in bir katır tarafından ısırıldığını açıklayan bir mektup yazar, altına da bölük mührünü basıp imzasını atar.

Sarhoş Olmak

Rıfat Ilgaz sıtmaya yakalandığı için revirde yatarken dördüncü bölükten çıkma olan aşçıbaşı ziyaretine gelir ve canı ne isterse ona onu getireceğini söyler. Sonra da matarasına üzüm hoşafı doldurur. Rıfat Ilgaz, aşçıbaşının ona özel getirdiği yemekler sayesinde iki haftada iyileşir. Yüzbaşı onu bölüğün bulunduğu bir tepeye çağırınca yola çıkmadan önce yemekhaneye uğrar. Aşçıbaşı onun ekmeği torbasına bir şeyler koyduktan sonra kepekle hoşaf ikram eder. Rıfat Ilgaz hoşafı keskin bir sirke tadı alır ama içmeye devam eder. Sonrasında matarasına da doldurur. Ayağa kalktığı anda sarhoş olduğunu fark eder. Zira arkadaşları içine tuz koymadığı için hoşaf küpleri şaraba dönmüştür.

Tavlaya gidip yaşlı bir katıra biner ve yola çıkar. Ancak biraz sonra kendini katırın üstünde tavlının önünde içi geçmiş bir hâlde bulur. Tavla nöbetçisi onu görünce orada ne yaptığını sorar, o da yaşlı katırdan şikayet ederek iner ve bu sefer Canavar'a biner. Ancak Canavar biraz ilerledikten sonra onu üstünden aşağı atar. Rıfat Ilgaz gözlerini açtığı anda başında iki sıhhiye erini bulur. Erler matarasında su olduğunu düşünerek matarayı ağzına tutarlar. Rıfat Ilgaz susuzluktan kavrulduğu için sıcak şarabı kana kana içer. Fakat erler onun hâlâ kendine gelemediğini fark edince mataradaki suyu başından aşağı dökmeye yeltenirler. O an Rıfat Ilgaz hemen yattığı yerden doğrulur ve eğer bunu yaparlarsa o zaman gerçekten bayılacağını söyler.

Salmastra

Rıfat Ilgaz koğuştaki herkes uykudayken gazete ve roman okumaya çalışır ama karnı acıkır. Biraz ekmeğe zeytin ve ançüez tütü çıkarır. Tütü biraz sıkıp ekmeğin üzerine sürdüğü sırada nöbetçi gelir ve telefoncunun onu istediğini söyler. Ağzına bir lokma atıp merakla telefona gider. Hattın ucunda bölük komutanı vardır. Yirmi üçüncü tümenden gelecek olan salmastraları almak için birilerini sabah yedide gelecek olan trene göndermesini ister. Rıfat Ilgaz salmastra kelimesini ilk defa duyduğu için salmastranın ne olduğunu sorar. Yüzbaşı gülererek salmastra kelimesini unutmamasını söylemekle yetinir. Rıfat Ilgaz salmastranın ne olduğunu düşünerek koğuşa geri döner. Nöbetçiyi görünce önce koğuştaki asker sonra tüfek sayısını sorar sonra da "Salmastralar tamam mı?" der. Nöbetçi henüz teslim almadığını belirtir. Rıfat Ilgaz nöbetçi çavuşun kim olduğunu sorar, Adem Çavuş olduğunu öğrenince yanına göndermesini ister.

Yemeğine kaldığı yerden devam eder. Az sonra Adem Çavuş gelir ekmeğinin azaldığını görür ve ekmeği getirmek için gider. Geri gelince ekmeğe zeytin yemek başlar. Ançüez tütünü görür ve ne olduğunu sorar. Rıfat Ilgaz ançüez olduğunu söyleyince cevabı anlamaz, yenip yenmediğini sorar, Rıfat Ilgaz güzel meze olduğunu söyler. Adem Çavuş Rıfat Ilgaz'ın kendisiyle dalga geçtiğini düşünerek ançüez tütünün diş macunu olduğunu bildiğini söyler. Rıfat Ilgaz onu inandıramayacağını anlayınca sinirlenip konuyu değiştirir. Sabah salmastraları almak için istasyona gitmesi gerektiğini söyler ve salmastraları katırlara yükleyip bölüğe getirmesini ister. Adem Çavuş yine kendisiyle dalga geçildiğini düşünerek onun kadar okumuş bir adam olmasa da suyun iki parça arasından sızmasını önlemeye yarayan salmastranın ne olduğunu bildiğini belirtir. Böylece Rıfat Ilgaz da salmastranın ne olduğunu öğrenir.

Talim

Askerler tatbikat için derenin kıyısında kazdıkları çukurlara gömülürler. Komutan iyice kamufle olamayan askerleri azarladıktan sonra çok iyi kamufle olan Dursun'un başında dikilir. Ödüllendirmek için izin verecektir. Hemen künyesini sorar, emir erine de Dursun'un künyesini not almasını emreder. Ancak Dursun künyesini söylemez. Komutan birkaç defa daha seslenir ancak Dursun cevap vermez. Bir iki defa dürtüldükten sonra başını kaldırır ve aniden doğrulur. Komutan ona ne yaptığını sorduğunda uyduğunu söyler. Komutan onu hapis cezasına mahkûm eder. Emir eri Dursun'un künyesini yazdıktan sonra komutan Dursun'a askerinin uykuya, açlığa, soğuğa karşı ne hissetmesi gerektiğini sorar. Dursun askerinin uyumadığını, acımadığını, üşümediğini söyleyince komutan cezadan vazgeçer.

Komutan zehirli gaz salan bir uçağa karşı ne yapacaklarını sorar. Adem Çavuş çukura saklanacağını söyler. Bir başka asker tepeye bir başkası ormana doğru koşacağını söyler. En sonunda komutan 116 askerden oluşan dördüncü bölüğün tamamına zehirli gaz uçaklarının geldiğini haykırıp hareket etmelerini emreder. Bölüğün neredeyse tamamı karşıdaki tepeye doğru koşarken Sarı Mehmet'in ayağı takılır ve dereye düşer. Herkes bir yerlere saklandıktan sonra komutan etrafa bakar ve zehirli gaza karşı en doğru sığınağı Sarı Mehmet'in bulduğunu söyleyip ona on beş gün izin verir.

Doğru Zamanlamayı Öğrenmek

Alarm denemesinde dördüncü bölük 120 asker ve 8 katırla içtima yerine 58 dakikada vararak 12 bölük arasında sonuncu olur. Yüzbaşı orada olmadığı için alay komutanı çavuş olarak Rifat Ilgaz'ı yanına çağırır ve sebebini sorar. Rifat Ilgaz dördüncü bölüğün ağır makineli tüfek kullandığını, katırların da huysuzluk yaptığını söyler. Alay komutanı dördüncü bölüğe sabaha kadar tavla nöbeti cezası verir. Sabah olduğunda yüzbaşı onları tavlada bulur. Hepsi yorgunluktan bayılmak üzeredir. Rifat Ilgaz'ı azarlayarak bundan sonra bir daha asla sonuncu olmamalarını emreder.

Rifat Ilgaz alayın santralciyle arkadaş olur. Santralci bir akşam dördüncü bölüğe gelerek gece alarm denemesi olacağını haber verir. Rifat Ilgaz bunu nerden öğrendiğini sorunca albayla yarıbayın telefon konuşmasını dinlediğini, ayniyat işini bitireceklerini duyduğunu söyler. Rifat Ilgaz ayniyatla alarmın başka şeyler olduğunu dese de teşekkür edip koğuşa gider. Uyumaya hazırlananlara tekrar giyinmelerini emreder. Herkes içtima yerine gitmeye hazır durumda alarmı bekleyecektir. Alarm sesini duyar duymaz bölük tüfekleri katırlara yükleyerek tam 18 dakikada içtima yerine varır. Ancak ne albay ne yarıbay ne de general onlara dikkat eder. Kendi aralarında konuşmaya devam ederler. Sonunda general cumhurbaşkanının yapacağı ziyarette görev alacak bölükleri teker teker bir yerlere sevk eder ve ağır makineli bölüklerin alayda kalmasını emreder. Bunun üzerine tabur komutanı söz konusu bölükleri gönderdikten sonra Rifat Ilgaz'a ve arkadaşlarına kaçınıcı bölük olduklarını sorar. Bölüğün yüzbaşısı hemen dördüncü bölük olduklarını ve daha emirler verilmeden önce oraya vardıklarını açıklar. Albay emir almaya alışkın olmadıkları için ya emirden önce ya da sonra geldiklerini söyleyerek onları azarlar. Sonra da dördüncü bölükteki herkesi alaydaki nöbet yerlerinde görevlendirir. Rifat Ilgaz geç kalmanın da erkenci olmanın da cezasının nöbet tutmak olmasına içten içe isyan eder.

TEMALAR

ARAYIŞ

Yaratıcılık Komutanı Rifat Ilgaz'a yolu dümdüz yapmasını emreder ancak Rifat Ilgaz bu işten hiç anlamaz. İçinde yaşadığı toplumu yakından tanıyan bir kişi olarak bu teknik soruna toplumsal bir çözüm bulur. Kemeçenin Karadenizlileri, davulla zurnanın da doğu illerinden gelen askerleri oynatacağının farkındadır. Kemeçe çalabilenden kemeçe, davul ve zurna çalabilenden davul ve zurna çalmasını ister. Onlarca asker müzik eşliğinde dans ederken yoldaki tümseklerin tamamı dümdüz olur.

PSİKOLOJİ

Utancı Canavar adlı katır kendisine bakmakla cezalandırılan Mahir'in kolunu ısırdığında Mahir utandığı için komutanının verdiği izne sevinmez ve köyüne dönmek istemez. Ne eşini ne de köylüleri kolundaki ısırık izinin bir katıra ait olduğuna inandıramayacağını düşünür. Komutanı bu utancı haklı bulup muhtara durumu izah eden bir yazı gönderir.

Rifat Ilgaz salmastra kelimesini ilk defa duyduğunda ne olduğunu öğrenmek için kimseye açıkça bir şey soramaz. Örneğin, gece kapıda gördüğü nöbetçiye "Salmastralar tamam mı?" diye sorarak üstü kapalı şekilde ne anlama geldiğini öğrenmeye çalışır. Bir şeyi bilmemekten dolayı utanç hisseder.

İLİŞKİ

Arkadaşlık Rifat Ilgaz sıtmaya tutulduğunda revirde yatarken aşçıbaşı olan arkadaşı onun çabuk iyileşmesi için ona özel yemekler hazırlar. Onun hazırladığı yemekler sayesinde Rifat Ilgaz daha kısa sürede iyileşir. Ancak yolculuğa çıkacağı sırada arkadaşının matarasına doldurduğu hoşaf yüzünden sarhoş olup komutanının emrettiği yere gidemez.

POLİTİKA

Güç Rifat Ilgaz komutanı ona salmastraları almak için sabah trenine adam göndermesini söylediğinde salmastranın ne olduğunu anlayamaz. Komutanı onun anlamadığını bildiği hâlde salmastranın ne olduğunu ona açıklamaz. Kendisinin öğrenmesini ister. Rifat Ilgaz aralarındaki rütbe farkından dolayı açıklama yapması için komutana ısrar edemez. Aynı akşam ançüez tütününü gören Adem Çavuş Rifat aralarındaki eğitim farkından dolayı Rifat Ilgaz'ın onunla alay ettiğini, dış macununu yenecek bir şey olarak göstermeye çalıştığını düşünür. Rütbe ve eğitim farkından kaynaklanan güç ilişkisi gündelik hayatın politikasına böylece dahil olur.

GÖRÜNÜM

Aldanma Talim yapıldığı sırada askerlerden biri çok iyi kamufler olmuş gibi görünür. Komutan onun bu hâline aldanıp görevini başarıyla yerine getirdiğini düşünür ve onu izinle ödüllendirmek ister. Ancak asker aslında uyuyakalmıştır. Aynı talimde zehirli gazdan kurtulmak için ne yapmaları gerektiği sorulan askerler bir tepeye doğru koşarken içlerinden biri dereye düşer. Herkes yerini aldıktan sonra komutan deredeki askerinin en doğru olanı yaptığını söyleyerek onu ödüllendirmek ister.

BOLUM II

KONGRELER

Striptizciler Kongresi

Rıfat İlgaz'ın yazdığı hayali kongrelerden ilki striptizcilere aittir. Kongre başkanı striptizciler siyaset yapmadığı için striptizin yasaklanmaması gerektiğini savunur. Valinin sahnede çıplaklığa karşı çıkmasını eleştirdikten sonra bunu protesto etmek için sahneye giyinik çıkmaya karar verirler.

Sütçüler Kongresi

Sütçüler yeni ineklerin eski inekler kadar iyi süt vermediklerinden şikayet ederken melas yani şeker pancası küspesi bulamadıklarını dile getirirler. Melas ineklerin sütünü artırmaktadır ama asıl istedikleri Hollanda'daki inekler gibi ineklere sahip olmaktır. Oradaki inekler hem yavrularına hem de sahiplerine yetecek kadar süt verir. Sonunda Amerika'dan süt tozu getirtmeye karar verirler.

Kalaycılar Kongresi

Kalaycılar kalaylamak işinin erkek işi mi kadın işi mi olduğunu tartışır. İsteyen herkesin her şeyi kalaylayabileceğini kararlaştırdıktan sonra da devletten ülkeye alüminyum tencere sokmamasını istemeye karar verirler. Böylece bakır tencereler ve tavalar kullanılmaya devam edecek, onlar da işsiz kalmayacaktır. Ancak kalaycılığı öldüren bir şey vardır; yoksulluk. Radyolarda her şey olduğundan çok daha iyi tasvir edilse de kamını doyuramayan insanlar vardır. Dolayısıyla eğer tencerede pişecek yemek yoksa kimse tenceresini kalaylatmayacaktır.

Arabacılar Kongresi

Arabacılar atlarının ihtiyaçlarını sıralarken arpa bulamamaktan şikayet eder. Birisi hükümetin yem fabrikası kuracağını söyleyince inanmazlar. 1957 yılında hiçbir arabacının trafikte kaza yapmadığının altını çizerek. Her şeye rağmen Hayvanları Koruma Cemiyeti ile anlaşamadıklarını dile getirirler. Atları düşündükleri kadar onları düşünmediklerinden şikayet ederler. Tekerleğin medeniyet için büyük bir kazanım olduğunu hatırlatıp medeniyetin atların mı yoksa onları kullananların mı eseri olduğunu sorgularlar.

Sigara Bağımlıları Kongresi

Başkan sigaranın kanser yaptığını söyleyip kanserli olan var mı diye sorar. Kimse çıkmayınca ikinci büyük sorunun izmariti nereye atmak gerektiğini bulmak olduğunu söyler. İzmaritçiler çöplerden izmarit aramaktan bıktıklarını söyleyerek sigara içenlerden izmaritleri bir kutuda saklamalarını isterler. Bunun üzerine otlakçılar devreye girer ve sigara içenlerin otlakçıları da düşünerek sigaralarını otlakçılarla paylaşmaları gerektiğini hatırlatırlar.

Yüz Yıl Yaşayanlar Kongresi

Hekimler yüz yıl yaşayanlar için kurulan cemiyetin başkanının ne yemesi gerektiğini uzun uzun tartışır. En sonunda, en çok konuşan ve en uzun yaşayan yarattığı saksıyağ olduğunu belirterek bu durumda uzun yaşamak için bol bol konuşmak konuşanları dinlerken de uyumak gerektiğini kararlaştırırlar.

Beyaz Gömlekliler Kongresi

Hekimler üniversitelere çok sayıda öğrenci alındığı için iyi hekim yetiştirilemediğinden şikayet eder ve her profesöre bir öğrenci düşmesi gerektiğine karar verirler. Sonrasında hekimlerin yerli ilaçlar dururken yabancı ilaçları reçete ettiği konusundaki eleştirileri tartışırlar ve sinameki veya çörekotunu nasıl reçete edeceklerini sorgularlar. Bu durumda, reçete edilen ilaçların bulunmamasının söz konusu

olamayacağını, eczanede yoksa memlekette bir yerlerde, mesela Mısır Çarşısı'nda mutlaka bulunacağını dile getirirler.

Kahveciler Kongresi

Vali kahvehanelerde kumar oynatmayı yasaklamıştır. Başkan, kahvehaneciler arasında kumar oynatan olup olmadığını sorar. Kahvehaneciler müşterilerin istediklerini yapmakta özgür olduklarını söylerler. Başkan ne olursa olsun kahvehanecilerden parasına kumar oynanmasına izin vermemelerini talep eder. İçlerinden biri horoz dövüştürmenin de yasak olup olmadığını sorar. Başkan horozları sadece cami avlusunda dövüştürebileceklerini söyler. Bu sefer valinin çocukların kahvehanelere girmesini de yasakladığını konuşmaya başlarlar. Bir çocuğun insanlığı anca kahvehanede öğrenebileceğini, topluma karışmak için kahvehaneye ihtiyaç duyduğunu iddia ederler. Başkan yasağın uygulanmak zorunda olduğunu belirtince tüm bu yasakların kahvehaneler için olduğunu, eğer işletmelerine nohuthane veya fasulyehane adını verirlerse sorunun ortadan kalkacağını savunurlar. En sonunda kahvehane yerine demokrathane demeye karar verirler.

Yemek Pişirenler Kongresi

Aşçılar devletin lokantaları basıp ceza olarak kapatmasından şikayet ederler. Kendileri siyasete karışmadığı için siyasetçilerin de onların işine karışmamasını isterler. Sonra, yemek yaparken hangi yağı kullanmak gerektiğini tartışmaya başlarlar. Kendi yağlarını üreten Kars, Trabzon, Antep gibi şehirler Vita markalı yağı en çok kullanan şehirlerden olmuşlardır. Yakınmalar sona erdikten sonra kongreyi kapatıp getirdikleri sandviçlerini yerler.

Bakkallar Kongresi

Bakkallar İsviçre'den Türkiye'ye gelen Migros marketinden rahatsızdır. Piyasadaki peynirleri ve yumurtaları toplayıp halkı peynirsiz ve yumurtasız bıraktığından şikayet ederler. Migros'un yaptığının ticaret kendilerinininkinin ise halka hizmet olduğunu iddia ederler. Hatta satılamayan gazetelerden kese kağıdı yaptıkları için okur sayısında artış sağladıklarını söylerler.

TEMALAR

POLİTİKA

Çatışma Rifat Ilgaz'ın kaleme aldığı bu hayali kongrelerde genellikle devletle veya başka kurumlarla çatışan gruplar yer alır. Örneğin, striptizciler siyaset yapmadıkları sadece soyundukları için kendilerini zararsız addederler. Zira zararlı olmak için siyaset yapmak gereklidir. Kalaycılar kalay yapmak için önce tencerenin kaynaması gerektiği sonucuna varırlar. Bunun için de devletin her şeyi olduğundan iyi göstermek yerine yoksulluğu gidermek için adımlar atması gereklidir. Arabacılar hayvanların haklarını savunanlarla çatışır. Kendilerinin de hayvanlar kadar emek sarf ettiklerini ispatlamaya girişirler.

KUSUR

Kurnazlık Kahvehanelere getirilen yasaklara uymak istemeyen kahvehaneciler yasakların kahvehanelere getirildiğini, dolayısıyla adlarını fasulyehane gibi bir şeyle değiştirirlerse bu yasaklara uymak zorunda kalmayacaklarını düşünürler. Sonunda da kahvehane adını demokrathaneye dönüştürürler.

PSİKOLOJİ

İroni Kongrelerin hemen hepsinde ironi vardır. Kendilerinden yerli ilaç reçete etmeleri istenen hekimler eczanede bulunmayan ilaçların aktarlarda bulunacağını belirtirler. Uzun yaşayanlar çok konuşan ve uzun yaşayan saksâğanları örnek almaya karar vererek adeta sürekli konuşan ve nerdeyse ölene dek siyasetten kopmayan siyasetçileri iğneler.

GÖRÜNÜM

Sahtekârlık Aşçılar hem yemeklerde kullandıkları yağdan şikayet ederler hem de devletin kendi işlerine hiçbir şekilde karışmasını istemezler. Ancak kendi yaptıkları yemekleri kendileri de yemezler.

Onun yerine sandviç yemeyi tercih ederler. Sütçüler de inekleri yeteri kadar verimli olmadığı için Amerika'dan süt tozu getirmeyi uygun görürler.

BOLUM III

ÖYKÜLER

I

Bodrum katında yaşayan Necati bir gün hastalanır. Ateşini ölçmek için yerinden kalkıp termometreyi bile alamaz. Duvarı yumruklayarak yan dairede yaşayan apartman görevlisini çağırır. Apartman görevlisi gelince doktor çağırmasını ister. Apartman görevlisi apartmanda yaşayan bir iğneciyi çağırır. İğneci iğneyi yaptıktan sonra Necati penisiline alerjisi olduğunu söyler, iğneci hiçbir şey olmayacağını söyleyerek çıkar gider. Necati eczanelerde penisilin bulunmamasına rağmen iğnecinin çantasının penisilinle dolu olmasını kınar ve kendi kendine hayatta kalması gerektiğini tekrar eder.

II

Nevzat sevgilisiyle Beşiktaş'a her geldiğinde sevgilisi semtine geldiklerini söyleyerek onun kolundan çıkar. Nevzat onun ablası ve komşuları tarafından görülmekten çekindiğini anlar. Bir gün Emirgan'dan dönerken lüks bir taksiye binerler. Bu sefer sevgilisi evlerinin önüne kadar gitmelerine izin verir ve arabadan inerken komşularının onu gördüğünden emin olmak için etrafı süzer. Nevzat onun amacının gösteriş yapmak olduğunu anlayınca onunla bir daha görüşmez. Şişli'de oturan başka bir sevgili bulur. Ancak bu sevgilisi hiçbir lüks taksiyi evine yaklaştırmaz. Nevzat ondan da ayrılır. Şişli'den başka sevgili bulur. Onu evine bırakırken bir önceki sevgilisinin bir Mercedes'ten inip evine girdiğini görür ve onun başkalarına görülme sınırının Mercedes'ten başladığını anlar.

III

Sürekli evlenmek isteyen sevgilisi Sevil yüzünden liseden ayrılan, askerden döndüğünden beri de evlenebilmek için iş arayan Hüsamet'in bir akrabası aracılığıyla bir üniversitede bekçi olarak iş bulur. Bir bekçinin eşi olmayı kabullenemeyecek olan Sevil'e bu durumu nasıl anlatacağını bilemez ve masa başında çalıştığı yalanını söyler. Bir gün kendisine bekçi kıyafeti verilince kıyafeti bir gazete kağıdına sarıp eve götürür. Yolda Sevil'le karşılaşır. Sevil paketin içinde ne olduğunu öğrenmek için diretince kıyafetin asker kıyafeti olduğunu zanneder ve Hüsamet'in tekrar askere gitmesinden korkup bayılır.

IV

Bir adam elindeki kocaman dürbünü aşağı yukarı sallayarak birkaç dakikalığına kiralamaktadır. İki kişi yanından geçerken biri dürbüncüyü selamlar. Sırada birçok erkek beklemektedir. Dürbüncüyü selamlayan adamın yanındaki arkadaşı bu sıraya bir anlam veremez. Sonunda kendisi de dürbünden bakar ve ileride bir evin balkonunda genç bir kız görür. Sonra kızın yanına bir adam gelir ve öpüşmeye başlarlar. Biraz sonra içeri başkaları girer ve adama saldırır. Adam dürbünü bırakıp birilerinin kıza yardıma gitmesini söyler. Kimse umursamaz ve sırası gelen dürbünü alıp olan biteni izlemeye devam eder.

V

Bir adam dairesine giden merdivenleri çıkarken fenalaştığı için üçüncü katta bir gazete çıkarıp yavaş yavaş okur. Ancak haberler o kadar kötüdür ki kalbi daha da hızlı atmaya başlar. Daha da fenalaşır. Daima kendisine iş çıkaran hekimlerden korktuğu için sokağa nabız yoklamaya çıkan bir milletvekili bulmaya karar verir. Milletvekili onun nabzını ölçer, dakikada 68 defa atıyordur. Bu da normaldir. İşine gider ama yine fenalaşır, ölçtüğünde kalbinin dakikada 80 defa attığını görür. Müdürüne durumu bildirince müdürü onu eve gönderir. Eve varır ancak evde tek başına fenalaşınca komşulardan yardım ister. Komşular başına toplaşır durumu anlamaya çalışırken biri doktor çağırılmaya yeltenir. Adam hemen yerinden sıçrar. Nabzını ölçer, 68 atıyordur. Normali 68 olduğu için iyi olduğunu söyleyip doktor çağırılmasına izin vermez.

VI

Ev sahibi Hadi Bey köpeği Prens'i apartman görevlisi Halil'e teslim eder. Artık Prens'in bakımıyla Halil ilgilenecektir ancak mahalledeki herkes köpeğe uşaklık ettiği için Halil'le alay etmektedir. Halil'in eşiyle

oğlu Ali memlekette dönünce Halil köpeğin bakımını eşiyle oğluna devreder. Oğlu Ali sıtma geçirdiği için zayıf düşmüştür. Öyle ki köpeğin tasmaını tuttuğunda köpek koşmaya başlar ve onun arkasından yerlerde sürüklenir. Hadi Bey köpeğe her gün her oğnde onar tane olmak üzere toplam otuz köfte yedirilmesini, ayrıca kemik suyu içirilmesini emretmiştir. Köpeğin köftelerini her gün Halil'in eşi hazırlamaktadır. Bir gün Hadi Bey Prens'i kontrol etmek için aşağı iner. Zayıfladığını, a bırakıldığını düşünür. Halil'in eşinden on köfte daha getirmesini ister. Kadın köfteleri hazırlayıp Prens'e yedirir. Hadi Bey günlük köfte sayısını kırka çıkarır. Sonra da veterinerin önerdiği vitaminleri alıp Halil'e teslim eder. Bir gün Halil'in eşi Prens'in tasmaını Ali'ye verir. Ali köpeği bu sefer kuzu gibi yürütmeyi başarır. Halil oğlunun büyüyüp serpildiğini, köpeğe söz geçirdiğini fark edince eşiine bunun nasıl olduğunu sorar. Kadın köpek için alınan kemik suyuyla köfteleri oğluna yedirildiğini söyler.

VII

Kadriye Hanım torunu Güler'i yataktan zorla kaldırıp bayram için hazırlanmaya mecbur bırakır. O sırada kapıya önce günlerdir çöpleri toplamaya gelmeyen p, sonra bekçi sonra da postacı gelir. Her biri bayramlaşıp bahşiş alma derindedir. Haşim Bey ise ev halkını müdürünün evine bayram ziyaretine götürmeye ikna etmeye çalışır. nce Kadriye Hanım karşı çıkar. Ailecek evden dışarı çıktıktan sonra müdürün annesinin kendisinden iki ay küçük olduğunu, bayramlarda küçüklerin büyüklerin ayağına gittiğini söyleyerek arkadaşına gitmek üzere onlardan ayrılır. Ardından Güler arkadaşıyla yeni plakları dinlemek için szleştiklerini söyleyip arkadaşının evine gider. Haşim Bey ve eşi Süheyla baş başa kalır. Ancak Süheyla otobüsten indikten sonra sinemaya gitmek istediğini söyleyip Haşim Bey'i yalnız bırakır. Haşim Bey mecburen bir telefon kulübesi bulup müdürünün evini arar ve çok misafirleri geldiği için evden ıkamadıklarını, kendisini ziyaret edemeyeceklerini haber verir. Rahatlamış bir şekilde kendini müdavimi olduğu meyhaneye atar.

VIII

Hastanede yatan mahkmlar aralarına katılan Recep adlı kişinin cezaevine gelen herkesin geçtiği işkenceden geçmeden direkt hastaneye yatırılmasına anlam veremez. Recep durmadan inlemekte kimseyle doğru düzgün konuşmamaktadır. O sırada gazetede geç bir kızın öldürüldüğüne dair bir haber okurlar. Ertesi gün gazetelerde katil olarak Recep'in fotoğrafını grrlar. Biraz sonra Recep savcıyla görüşmek için yaka paa alınır. Birkaç saat sonra normal bir şekilde geri gelen Recep gayet sakin ve sağlıklı görünmektedir. Ne olduğunu anlamaya çalışan mahkmlar Recep'in kimseyi öldürmediğini, söz konusu geç kızın sevgilisinin evine gittiği için ortadan kaybolduğunu, Recep'in de savcıya giderken kendisi gibi bağımlı olan kimselerden uyuşturucu alıp rahatladığını anlarlar.

IX

Sahip olduğu arazi belirli bir dönümü aşanların topraklarının bir kısmına el koyup topraksız köylüye dağıtmayı amaçlayan bir kanunun çıkmasından korkan Hacı şükrü Efendi arazileri tapularını oğullarına dağıtır. Ancak oğlu Halil bu tapuları ele geçirdikten sonra başına buyruk bir hayat yaşamaya başlar. Hacı şükrü Efendi oğlunun bu hlinden hiç hoşlanmadığı için komisere bir miktar parayla birlikte oğlunun kulağını çekmesi için haber gönderir. Komiser, Halil'i kumar oynarken basar. Hacı şükrü Efendi devreye girip onu kurtarır. Sonrasında İstanbul'dan getirttiği bir kadınla zina yaparken basılır. Hacı şükrü Efendi aldatılan gelini bile Halil'i kurtarması için ona yalvarmasına rağmen bu olaya karışmama kararı alır. Avukatından oğlunun elindeki tapuları geri almak için vasilik davası açmasını talep eder. Zira beklenen kanun çıkmamıştır.

X

Tıklım tıklım dolu tren hareket ettiğinde ayakta dikilen adam etrafına bakar. İhtiyar bir adam pencere kenarında oturmuş uyumaktadır. Karşısındaki geç çift birbirine sokulmuştur. İhtiyar adamın başında dikilen otuz beş yaşlarındaki kadın elindeki dantelli beyaz mendille terleyen yüzünü silmektedir. Adam kadınla tanışma isteği duyar. Bir yandan iki çocuklu kadının hâline de üzülür. Oturuyor olsa yerini çocuklu kadına mı yoksa mendilli kadına mı vereceğini düşünür. O sırada mendilli kadın mendilini uyuyan ihtiyar adamın kucağına düşürür. Adamın pantolonunun fermuarı açık kalmıştır ve mendil tam da fermuarın üstündedir. Kadın mendili almaya utandığı için hemen çantasından başka bir mendil çıkarır. İhtiyar adam biraz sonra uyanıp mendili açık kalan fermuardan taşan beyaz gömleği zanneder ve pantolonunun içine iteleyip fermuarı kapatır. Herkes adamın bu hâline güler ama kimse mendilin nerden geldiğini görmemiştir. Her şeyi en başından itibaren gören tek kişi herkesi izleyen o adamdır.

TEMALAR

TOPLUM

Sınıf Ev sahibi Hadi Bey köpeği Prens'in bakımını apartman görevlisi Halil'e teslim ettiğinde köpeğinin özel bir beslenme programı olduğunu da belirtir ve her gün içeceği kemik suyuyla yiyeceği köftenin malzemelerini onlar tarafından yedirilmek üzere temin eder. Halil'in eşi oğlu Ali'nin köpekten daha bakımsız ve güçsüz olduğunu görünce köpek için verilen her şeyden oğluna da yedirip içirir. Bu sayede Ali büyür ve daha güçlü bir çocuğa dönüşür. Halil'in eşi böylece ev sahibiyle aralarındaki sınıfsal farkın üstünden atlamış olur.

Toplumsal cinsiyet Genç bir kızı gözetlemeleri için dürbününü kiraya veren adam ve sırada bekleyen onlarca erkek yaptıklarının suç olmasını adeta sözlü bir biraderlik anlaşmasıyla görmezden gelirler. Kızın başına gelenleri ne pahasına olursa olsun önemsemezler. Genç kız hiçbir durumda seyirlik bir malzemenin ötesine geçip "insan" konumunu kazanamaz.

ADALET

Yozlaşma Uyuşturucu bağımlısı olan Recep uyuşturucu satan kişileri her zamanki yerinde bulamayınca kendini cezaevine attırmak ister. Bağımlı olduğu için girdiği kriz nedeniyle önce hastaneye kaldırılır. Ertesi gün savcıya götürüldüğünde normalde erişemediği uyuşturucuya kolayca erişir ve hastaneye geri döndüğünde yaptığını gururlanarak anlatır.

PSİKOLOJİ

Utanç Trende mendiliyle terini silen mendilli kadın mendilini pantolonunun fermuarı açık olan uyku hâlindeki ihtiyar adamın fermuarının üstüne düşürdüğünde mendili geri almaz. Onun yerine hemen çantasından bir başka mendil çıkarır. Adamın fermuarının açık kalması onu ilgilendirmedeği hâlde bu durumdan utanç duyar.

İLİŞKİ

Bireycilik Bayram günü Haşim Bey'in kapısını önce günlerdir çöp almaya gelmeyen çöpçü çalar. Ardından da bekçi ve postacı. Her birinin tek amacı bayramlaşma bahanesiyle bahşiş koparabilmektir. Haşim Bey onları gönderdikten sonra ne kadar iyi bir ailesi olduğunu göstermek istediği müdürünü evinde ziyaret etmek için ailesiyle yola koyulur. Ancak annesi müdürünün annesinin kendisinden 2 ay küçük olmasını bahane ederek onları yolda bırakıp arkadaşının evine gider. Ardından kızı arkadaşıyla plak dinlemek istediği için onlardan ayrılır. En sonunda da eşi onu yarı yolda bırakır ve sinemaya gider. Yalnız başına kalınca o da müdürü arayıp yalan söyledikten sonra meyhaneye gider.

KUSUR

Gösteriş Nevzat'ın sevgilisi oturduğu semte her gittiklerinde birileri tarafından görülmekten çekindiğini söyleyerek Nevzat'tan uzaklaşır. Ancak bir gün Nevzat onu lüks bir otomobille bıraktığında evinin önüne kadar gelmesine izin verir. Nevzat o gün sevgilisinin asıl derdinin lüks bir otomobilden inerken görülmek olduğunu anlar. Daha sonraki sevgilileri de oturdukları semte geldiklerinde benzer tepkiler verince yine lüks otomobil kiralar ve aynı sonuçla karşılaşır. Böylece birlikte olmak için seçtiği kadınların gösterişe ne kadar önem verdiklerini görmüş olur.

Hırs Kendisine sürekli iş bulması için baskı yapan sevgilisi Sevil'le evlenebilmek için bekçilik işini kabul eden Hüsamettin bunu sevgilisine nasıl anlatacağını bilemez. Zira sevgilisi bir müdürün veya şefin karısı olduğunu hayal etmektedir. Bekçi üniformasını iş yerinden teslim alıp eve dönerken Sevil'le karşılaştağında üniformayı ondan saklamayı başaramaz. Sevil de yeşile çalan üniformayı görür görmez Hüsamettin'in tekrar askere çağrıldığını zannedip korkudan bayılır. Hüsamettin'in masa başı bir işte çalıştığından o kadar emindir ya da başka türlü bir ihtimalin olabileceğini o kadar reddetmiştir ki onun için sadece Hüsamettin'in tekrar askere çağrıldığını düşünebilir.

Kurnazlık Çıkacak kanun nedeniyle topraklarının bir kısmına el konulacağını düşünen Hacı Şükrü Efendi topraklarının tapularını oğulları arasında bölüştürür. Ancak oğlu Halil tapular eline geçtikten sonra başına buyruk bir hayat yaşamaya başlar. Kanunun çıkmayacağına ikna olan Hacı Şükrü Efendi bu sefer oğlunu kumar oynarken ve zina yaparken bastırır. Böylece akli dengesinin yerinde olmadığını ispat ederek oğluna karşı vasilik davası açmak ister.

TARTIŞMA SORULARI

1. Kitabın üç bölümünü düşünerek Rifat Ilgaz'ın dünyasında en çok yer eden çatışmaya dair neler söylersiniz? Örneğin, sınıfsal mıdır yoksa kültürel mi yoksa cinsiyet temelli midir?
2. Rifat Ilgaz'a göre Türkiye toplumunda kişiler toplumsal ve özel ilişkilerindeki çatışmalarıyla baş etmek için hangi yöntemlere başvurmaktadır? Başvurdukları yöntemler çatışmayı çözüme kavuşturmaya mı günü idare etmeye mi hizmet etmektedir?